

Kritisch en praktisch natuurbeschermer

In memoriam Hans Vader

Op 13 november 2017 is ons erelid en rasvogelaar Hans Vader overleden. Dit voorjaar werd lymfeklierkanker bij hem ontdekt. Zijn positieve levenshouding kon helaas niet tegen deze ziekte op. Hans is 77 jaar geworden.

HANS op vinkenbaan, 1990. Foto: Gert Baeyens

Hans is van zeer grote betekenis geweest voor de vogels en het vogelonderzoek in onze regio, en voor onze Vogelwerkgroep. Groot vogelkenner, scherp waarnemer, onvermoeibaar en nieuwsgierig onderzoeker, kritisch en praktisch natuurbeschermer, echte veldman, adequate auteur, humorvolle enthousiaste verhalenverteller en goede leermeester, zo zou je Hans kunnen omschrijven. Een bijzondere man is van ons heengegaan. In dit artikel kunt u meer lezen over Hans en waarom hij van zo'n grote betekenis is geweest voor de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Hoe het begon

Hans Vader werd geboren op 29 oktober 1940 in Haarlem. Als kind speelde hij al in de natuur bij de spoorlijn achter de Duvenvoordestraat: hutten bouwen en nestjes zoeken. Toen hij op de bakkersschool zat kreeg hij van iemand een kist met verschillende (naamloze) eieren. Samen met een vriend probeerde Hans met boekjes en plaatjes de eieren op naam te brengen, en ook in het veld eieren te gaan zoeken. Dit werd het begin van een levenslange passie voor vogels. Ze gingen geregeld per tram richting Zandvoort en stapten uit bij de 'Manege' (waar nu het ecoduct over de Zandvoortselaan ligt) om daar te struinen. Hier kwamen ze een ander groepje jongens tegen met dezelfde belangstelling (onder wie Fred Koning en Johan Reijdon) die veel rondstruinden in de zogenaamde "verboden duinen" (lees: Amsterdamse Waterleidingduinen, AWD). Zo raakte ook Hans daar verzeild en hij is er nooit meer weggegaan. In die jaren begon hij ook met fotograferen.

Liever in het duin dan een baan binnen

Intussen was hij een veelbelovend banketbakker geworden, en kon hij aan de slag bij een traiteur in Bloemendaal, maar hij moest ook in militaire dienst. Toen hij daar uit kwam wilde hij eigenlijk liever aan het werk in de duinen. Want daar lag zijn hart en voor de vogels kwam hij daar al heel veel. In 1962 hebben Hans, Fred Koning, Harm Niesen, Piet Veldt, Otto Thomas, Peter van Spanje en R. Kok het zelfs gepresteerd om in één seizoen een gebiedsdekkende (!) broedvogelinventarisatie van de AWD te maken (gepubliceerd in Het Vogeljaar, 1964). De vogelaars Theo Mulder, Jules Philippona en Jan van der Elst - allen zo'n 10 a 15 jaar ouder - inventariseerden al in de AWD in het eerste infiltratiegebied met vergunning en deze drie mannen waren de eersten die iets aan natuurbeheer probeerden te doen; zij waren een voorbeeld voor Hans en Fred en de anderen.

In oktober 1962 kon Hans inderdaad aan de slag in de AWD bij Gemeentewaterleidingen Amsterdam (GWA). Er was veel personeel nodig, want de aanleg van het derde infiltratiegebied was in volle gang: diepe sleuven graven waar drains in moesten worden aangelegd. Dat betekende veel grind scheppen en ander zwaar werk. In de strenge winter 62-63 die volgde lag dat werk tijdelijk stil, en moesten de mannen ijs hakken in de open filters, en in het bos werken. Dat laatste beviel goed en sindsdien werkte Hans samen met Jaap Koper bij de 'Bepantingen': lekker buiten aan het werk, en ondertussen veel naar vogels kijken en onderling geinen. Veel wilgen in de duinen die nu oud en krom zijn, zijn ooit door Hans en Jaap aangeplant.

Vinkenbaan

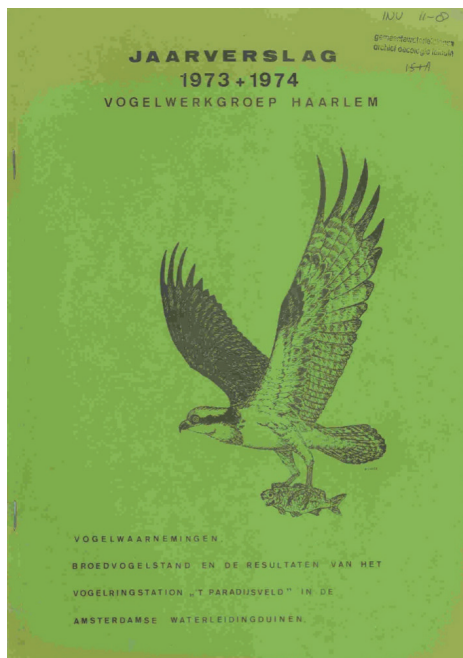
Ondertussen begon de groep 'vogeljongens' onder leiding van Hans in 1964 in hun vrije tijd met het bouwen van een eenvoudige vinkenbaan in het Paradijsveld. Hans kon via de Waterleiding aan hout komen, vervoer ging per brommer. Peter van Spanje heeft het bouwen gefilmd. Bij de nieuwe vinkenbaan werden wilgen en dode bomen geplant. In 1965 werden de eerste vogels gevangen en geringd. De jongens wilden zich speciaal toeleggen op vogels die elders langs de kust niet of nauwelijks werden gevangen. Ze begonnen te experimenteren met geluid (wat toen volstrekt nieuw was), en prompt vinggen ze Rietgorzen en vooral veel Graspiepers! Het experimenteren richtte zich op steeds betere methoden en steeds meer soorten, maar steeds met als richtsnoer: de vogels zo kort mogelijk in de hand en dan weer los. Het

vangen ging zo goed, dat hun GWA-vergunning verlengd werd. Hans zag het ringen als aanvullend onderzoek op de broedvogelinventarisaties: je komt zo achter het voorkomen van soorten die je anders (met BMP) zou missen. Ringonderzoek geeft een nóg beter beeld van de waarde van het gebied voor vogels.

Het eerste riet

Het inventariseren van broedvogels, het ringen van trekvogels en pullen van Kuifeenden, dit alles werd met veel energie en jong enthousiasme gedaan, en de banden met de Vogelwerkgroep Haarlem werden aangehaald. Vanaf 1967 maakte Hans elk jaar een jaarverslag voor de Vogelwerkgroep over alle inventarisaties en waarnemingen in de AWD. In die jaren besteedde hij ook veel tijd aan de redactie van de Fitis, in die tijd alles nog op typemachines uitgetypt en gestencild! In 1967 maakte hij promotie bij Gemeentewaterleidingen: hij kwam bij de bewaking, hij werd duinwachter. Dat betekende: toezicht houden in het duin, regenmeters opnemen, meehelpen bij de jacht door GW, jachtopziensers betrappen die roofvogels of Brilduikers schoten enz. enz. Hij is duinwachter gebleven tot aan zijn pensionering in 2005.

Ook waren er in die jaren in de AWD allerlei initiatieven op het gebied van natuurbeheer (dat bij Gemeentewaterleidingen in die tijd nog in de kinderschoenen stond). Zo heeft Hans schelpenstrandjes aangelegd in de nieuwe infiltratiegebieden voor plevieren. Ook heeft hij een experiment uitgevoerd met het aanplanten van riet in de Zwanepas op een voor de waterwinning minder belangrijke plek (alleen daar zou

Voorkant JAARVERSLAG AWD 1973-1974, door Hans Vader

Jaarverslag VOGELRINGSTATION 2015

hij er toestemming voor krijgen, op andere plekken was riet uit den boze omdat het de waterdoorstroming zou belemmeren). Het allereerst plukje riet dat zich spontaan in de toevoersloot vestigde ter hoogte van het Eiland van Rolvers moest dan ook weggestoken worden. Op verzoek van Hans is dit in de Zwaneplas geplant. Het was daar erg diep, dus het riet kon daar geen kwaad, en het was ook nog eens goed tegen de afslag van de oever. Hans kreeg toestemming en deed natuurlijk ook alle monitoring (vogels tellen en rapporteren). Pas na een paar jaar sloeg het riet aan (begin jaren 70), met positieve gevolgen voor de vogels (meer broedende rietvogels), én voor de waterwinning (minder oeverafslag). Inmiddels zijn grote delen van de AWD veranderd in rietmoeras. Het riet in de Zwaneplas is zo de oorsprong van alle riet in de AWD.

In 1970 trouwt Hans met Margriet Allebes, een vrolijke sportieve meid uit Zandvoort die hij in de duinen was tegengekomen. Ze gaan in Haarlem Noord wonen, later in Hillegom. Samen krijgen ze in 1974 een zoon: Roy.

Zeer actieve vogelaar

Hans is altijd heel erg actief geweest op het gebied van vogels. Hij heeft veel verschillende dingen gedaan, zowel onderzoekswerk en actieve bescherming, publiceeren als bestuurs- en PR-werk. In min of meer chronologische volgorde:

- Hij heeft sinds begin jaren 60 tot en met 2013 (in totaal dus meer dan 50 jaar!!) zelf broedvogelmonitoring uitgevoerd in de AWD. Hij wist dan ook als geen ander welke vogels er vroeger voorkwamen (en waar), en wat er in al die jaren veranderd is qua landschap en broedvogelbevolking, en wist daar boeiend over te vertellen en te schrijven.
- Hij is sinds 1964 tot zeer recent (dus zeker 53 jaar!) drijvende kracht geweest achter 'zijn' vinkenbaan, officieel: Vogelringstation Amsterdamse Waterleidingduinen: medeoprichter, bouwer en coördinator van deze ringgroep, hij onderhield de contacten met de ringcentrale in Arnhem, hij ringde in de trektijd vrijwel dagelijks, maakte de jaarverslagen, schreef vele artikelen, belegde vergaderingen, onderhield het contact tussen alle (assistent)ringers en met de beheerder van de AWD.
- Hoewel hij niet echt van vergaderen hield is hij toch maar liefst 36 jaar lang bestuurslid geweest van onze Vogelwerkgroep, namelijk van 1968 t/m 1986 (waarvan grootste deel tevens redacteur van de 'Fitis'), en van 1989 tot en met 2010 (voor PR-zaken). In de beginjaren dus ongelofelijk veel type-, teken- en stencilwerk verricht, zo ging dat toen met de Fitis. En niet alleen redigeren en zorgen dat de Fitis op tijd af kwam, maar ook zelf schrijven. In de jaren 90 beheerde hij jarenlang de PR-stand, stond daarmee op vele markten en gaf hij vele lezingen per jaar in de regio over vogels. Hij droeg daarbij steeds met veel enthousiasme en humor zijn enorme vogelkennis uit aan een breed publiek. Ongetwijfeld heeft u als lid van de VWG Hans een keer meegemaakt, in een excursie naar de vinkenbaan, tijdens een avond van de beginnerscursus of tijdens een ALV.
- Hij heeft van 1967 tot en met 2005 (dus 38 jaar lang) de coördinatie gevoerd van de jaarlijkse internationale midwinter- en meitellingen van alle watervogels in de AWD en was daartoe contactpersoon bij SOVON. Hij telde zelf al die jaren ook, en vanaf 2004 tot zeer recent heeft hij maandelijks het Westerkanaal in de AWD geteld op watervogels.

- Hij heeft in het Noordhollandse deel van de AWD 20 jaar lang (van 1984 tot en met 2004) het BMP-onderzoek gecoördineerd en gestimuleerd (broedvogelinventarisaties in 10 à 13 plots, door leden van de Vogelwerkgroep). De BMP-data heeft hij altijd kritisch en opbouwend gecontroleerd, en hij is al die jaren BMP-contactpersoon met SOVON geweest. In 2004 heeft hij mij gevraagd of ik dit van hem wilde overnemen.
- Hij heeft veel gepubliceerd over diverse vogelonderwerpen, vooral gebaseerd op waarnemingen in de AWD. Bijvoorbeeld over resultaten inventarisaties, terugmeldingen van geringde vogels, botulisme, winterslachtoffers, bijzondere broedgevalen en gevolgen van beheer voor vogels. Hij publiceerde vooral in de Fitis, maar ook in het Vogeljaar, De Levende Natuur, Nieuwsbrief Natuuronderzoek AWD en Tussen Duin en Dijk. Zoek bijvoorbeeld maar eens op www.natuurtijdschriften.nl op auteur H. Vader: dan vind je maar liefst 102 verschillende artikelen die hij voor de Fitis schreef. Daarmee heeft hij heel veel zaken goed gedocumenteerd.

Wat heeft Hans zoal bereikt?

- Door zijn onderzoekswerk is meer inzicht gekomen in de broedvogel- en watervogelbevolking in de AWD, en de veranderingen daarin in de loop der jaren. Hij heeft veel gepubliceerd, zodat veel van zijn onderzoek goed gedocumenteerd is. Hij heeft de resultaten ook altijd ter beschikking gesteld aan de beheerder van de AWD (Gemeentewaterleidingen, nu: Waternet). Hij heeft ook meegewerkt aan diverse (inter)nationale publicaties over ontwikkelingen in de vogelstand in relatie tot het beheer in de AWD en aan regionale, provinciale en landelijke broedvogelatlanten. Vele eigen artikelen schreef hij over vogelonderzoek in de Nieuwsbrief Natuuronderzoek Amsterdamse Waterleidingduinen en de Fitis. Ook van zijn hand: alle AWD-broedvogelinventarisatie-jaarverslagen met resultaten, trends en beheeraanbevelingen. Ongelofelijk veel dus....
- Hij heeft er jarenlang voor gezorgd dat het vogelringstation in de AWD goed 'liep', met een enthousiast team aan ringers en assistenten, ook in tijden dat het slechter ging of er weinig animo was. Hierdoor is meer inzicht ontstaan in soorten/aantallen trekvogels en het belang van de Waterleidingduinen voor trekvogels. Hij heeft zelf vele duizenden vogels geringd. Hij is een bijzonder praktisch ingesteld en nieuwsgierig onderzoeker die altijd oplossingen weet of bedenkt, en nooit te beroerd is om zijn handen uit de mouwen te steken. Hij heeft in de loop der jaren veel jonge mensen opgeleid tot (assistent-)ringer en vogelteller.
- Door zijn actieve bestuurswerk en enthousiasme voor vogels heeft hij bijgedragen aan de bekendheid en het doel van de Vogelwerkgroep (o.a. middels lezingen, cursussen, excursies, de Fitis, kramen op markten en braderieën, jubileumactiviteiten), ook op het gebied van natuurbescherming (o.a. actie voeren tegen bedreigingen, schrijven van bezwaarschriften en kritische brieven). Hij was ook jarenlang actief voor Kritisch Faunabeheer en na zijn pensionering in 2005 tot heden was hij duinconsulent voor Duinbehoud voor de AWD.

Naast bovengenoemde inzet als vrijwilliger, heeft Hans ook nooit nagelaten om vanaf zijn indiensttreding in 1962 bij zijn werkgever Gemeentewaterleidingen binnen deze organisatie het natuurbeheer in de Amsterdamse Waterleidingduinen kritisch te volgen, o.a. plezierjacht in de jaren 70-80, waterpeilbeheer voor steltlopers, recreatiebeheer. Dit betreft pionierswerk op het gebied van natuurbescherming bij

een destijds zeer technisch ingesteld waterleidingbedrijf. Nieuwe collega's binnen het bedrijf wist hij enthousiast te maken voor het belang van vogels, en hij heeft met zijn enorme vogel- en gebiedskennis veel bijgedragen aan een beter beheer van het duingebied. In de loop der jaren heeft hij in zijn functie van duinwachter ook ontelbare duinbezoekers natuurkennis bijgebracht. Men kon altijd bij Hans terecht met vragen over vogels, planten, zoogdieren, landschappen en historie. Hij heeft ook veel educatief werk verzet in het (oude) Bezoekerscentrum De Oranjekom, o.a. het maken van natuurtentoonstellingen. Hij heeft zich ook bij zijn werkgever beijverd om de originele vinkenbaan en rijksmonument 'Zeerust' (uit 1856, gelegen in de Amsterdamse Waterleidingduinen bij ingang Oase) gerestaureerd te krijgen, wat in 2005 eindelijk gelukt is. Vanaf zijn pensionering in 2005 bleef Hans nauw betrokken bij 'zijn' AWD, nu verder als vrijwilliger.

Voor de goede orde: alle vogeltellingen en zijn werk op de vinkenbaan in de AWD heeft Hans altijd in zijn vrije tijd gedaan, hoewel buitenstaanders vaak dachten dat Hans dat als duinwachter onder werktijd deed. Maar het ging wel goed samen. Bij zijn pensionering zei hij: "Mijn werk heeft mijn hobby verergerd". Ook in zijn vrije tijd ging hij met Margriet op vakantie, meestal met de auto en de caravan, en altijd op zoek naar vogels. Zo kwamen ze ooit midden in Lapland de familie Bloem tegen! Heerlijk, die buitenlandse avonturen, maar voor Hans gold ook 'oost west thuis best', want zoals hij ooit zei: "Er zijn nergens zoveel vogels als in Nederland!".

Onderscheidingen

In 2007 heeft Hans (op aandragen van onze Vogelwerkgroep) van Vogelbescherming Nederland de **Gouden Lepelaar** ontvangen, als waardering voor zijn enorme jarenlange vrijwillige inzet voor vogels en vogelbescherming. In het geheim en met veel voorpret hadden we hem als bestuur - en met medewerking van Margriet - naar het Vogelfestival in de Oostvaardersplassen gelokt, alwaar hij totaal werd verrast met deze onderscheiding. Zoals hij toen zei: "Een lintje van de koningin vind ik onzin, maar dit vind ik toch wel erg leuk". Voorjaar 2010 stopte Hans met zijn bestuurswerk voor onze vereniging, na in totaal ruim 38 jaar. Hij is toen tot **erelid** van onze Vogelwerkgroep benoemd, een passende waardering voor zijn enorme inzet voor de vereniging. Ook ontving hij bij die gelegenheid een **Gouden Fitis** als waardering voor zijn vele schrijf- en redactiewerk. En tenslotte werd Hans in november 2013 tijdens de landelijke dag door Sovon benoemd tot **Waarnemer van verdienste**, een onderscheiding die Sovon uitreikt aan mensen die 40 jaar of langer voor Sovon vogels hebben geteld. Hans was in 2013 één van de vijf mensen die deze eervolle onderscheiding kregen.

De Ranitz weg

Hans heeft zich op velerlei gebied ingezet voor natuurbescherming, maar eentje springt er wat mij betreft uit: het tegenhouden van de Ranitzweg door de AWD in 1970, samen met talloze anderen. Deze snelweg was gepland van Zuid-Holland dwars door de oostelijke AWD met een grote boog naar Zandvoort. Met grote inzet en o.a. protest- en handtekeningenacties is deze weg destijds niet doorgegaan, wat tot op de dag van vandaag het behoud van een prachtig stuk AWD betekent! Nu begrijpt u misschien ook waarom de N206 bij de grens met Noord-Holland plotse-ling zo scherp afbuigt. Als Hans dit niet had verteld was deze geschiedschrijving misschien wel in de vergetelheid geraakt.

Duinhistorie

Zijn belangstelling voor historie (en meer in het bijzonder: archeologie) is in de loop der jaren steeds groter geworden. Dit begon in de jaren 60 bij de aanleg van de infiltratiegebieden en heeft daarna jaren gesluimerd. Toen het eerste deel van het Van Limburg Stirumkanaal in 1994-1995 werd gedempt, was het Hans die daar na elke storm vaak ging kijken en daar allerlei bijzondere archeologische vondsten deed, zo ook na 2007 toen ook het laatste deel gedempt was. Scherven aardewerk plakte hij aaneen tot vrijwel hele potten, en ook vond hij botten van Edelherten, Oehoes en nog veel meer. Hij werd een goede amateurarcheoloog, dankzij zijn grote interesse en scherpzinnige speurzin. Hij publiceerde hier ook over, o.a. in Nieuwsbrief Natuuronderzoek, Tussen Duin en Dijk en Fitis. Hij was vanaf de oprichting in 2001 lid van de Historische Werkgroep Amsterdamse Waterleidingduinen, waar hij door zijn grote gebiedskennis en ijzeren geheugen een bijzonder waardevolle inbreng had.

Hillegomse polders

De laatste jaren heeft Hans veel energie gestoken in het behoud van de weidevogels in de Vosse- en Weerlanerpolder bij zijn woonplaats Hillegom. Samen met anderen vocht hij in de Vereniging "Behoud de polders" voor het behoud van de unieke vogelstand aldaar en het tegenhouden van alle negatieve ontwikkelingen, o.a. recreatieve plannen van de gemeente Hillegom en de mogelijke Duinpolderweg. Op een procedure bij de Raad van State heeft de Vereniging onlangs helaas ongelijk gekregen; alle plannen voor uitbreiding van bebouwing en wandel- en fietspaden in de polders gaan nu allemaal door.

Veranderd duin

Ooit vroeg ik hem wat hij het mooiste vond dat hij ooit in de AWD had meegemaakt. Er volgde een aarzelend antwoord: "Eigenlijk teveel om op te noemen". Maar na enig nadenken bleek dat de eerste broedende Buizerd in het duin. Of - zichzelf corrigerend - in het algemeen: het vaststellen van een nieuwe broedvogel. Evenzo heeft Hans eigenlijk geen favoriete vogelsoort of vogelgroep, maar geeft dan toch toe dat hij wel een zwak heeft voor roofvogels. In de afgelopen jaren heeft Hans veel zien veranderen in het duin. De kale zanderige infiltratiegebieden van eind jaren 50 - begin jaren 60 zijn nu een rietmoeras geworden, de soortendiversiteit is toegenomen. Hans ziet dit als een herstel van een vroegere nattere situatie. Maar tegelijkertijd is hij reëel genoeg om te zien dat er ook nu soorten afnemen. Dat is een natuurlijk gegeven, dat houdt het ook spannend!

Hans als mens

Het moge duidelijk zijn: Hans zijn passie is vogels, hij heeft zijn hele leven eraan gewijd. Zo'n onvermoeibare en gepassioneerde man, dat vind ik bijzonder, want waar vind je nog zo'n enorme toewijding? Het aantal uren dat hij vogelde en ringde is ontelbaar, maar dat deed nooit ter zake (het thuisfront dacht daar soms anders over, maar tja, hij was toch niet tegen te houden ...). Nooit te beroerd om dingen uit te leggen en te delen, zelf te gaan onderzoeken en zelf aan te pakken: altijd op zoek naar meer kennis over vogels en die kennis verspreiden. En daarnaast was hij ook nog moestuinder, cake- en appeltaartenbakker, hondenliefhebber, handige doehet-zelver, schrijver, fotograaf en tekenaar. Bijzonder oprecht en eerlijk was Hans

HANS VADER op zijn geliefde Vogelringstation AWD. Foto: Arnoud B. van den Berg

ook, en hij kon niet tegen onrecht. Je wist wat je aan hem had, en tja, misschien niet altijd even diplomatiek (zeg maar gerust: recht voor zijn raap), wat sommigen bijzonder konden waarderen, anderen juist niet ... Verder is kenmerkend aan Hans zijn enorm goede geheugen, zijn mooie verhalen over vroeger, zijn positieve instelling, zijn harde werken, zijn hekel aan dikdoenerij, zijn nuchterheid en zijn hartelijkheid. En wat kon je met hem lachen!

Zo honkvast als hij was, nu is hij toch zomaar aan het eind van de trektijd met de vogels mee vertrokken naar onbekende oorden. Ons rest niets anders dan grote erkentelijkheid voor zijn enorme inzet. Hans: het duin, de vogels, de ringers en wij allen van de Vogelwerkgroep zullen je node missen, als vogelaar, maar vooral als mens.

Margriet en Roy en andere familie: we wensen jullie heel veel sterkte.

■ Antje Ehrenburg